

STANOWISKO

W ZAKRESIE POLITYKI KLIMATYCZNEJ I ENERGETYCZNEJ

KOALICJI KLIMATYCZYNEJ

w sprawie

projektu Strategii „Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko”. Perspektywa 2020 roku.

z dn. 16 września 2011 r.

przygotowanego przez Ministerstwo Gospodarki i Ministerstwo Środowiska RP

KOALICJA UWAŻA ZA NIEZBĘDNE:

1. Dokonanie zasadniczej **zmiany diagnozy stanu polskiej energetyki jak i oceny uwarunkowań, w jakich będzie ona realizowana w perspektywie roku 2030 i dalej do roku 2050.** Nie może to być diagnoza i ocena z punktu widzenia interesów lobby węglowo-energetycznego, ale rzetelna analiza obecnej sytuacji oraz konieczności dokonania przyszłych wyborów z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju i interesów przyszłych pokoleń. Nie do przyjęcia są stwierdzenia mówiące o tym, że **ochronę środowiska można realizować jedynie pod warunkiem nie dokonywania żadnych zasadniczych zmian w sektorze, czy też o konieczności utrzymania dominującej pozycji węgla.**
2. Nawiązanie w dokumencie do opracowanego przez Komisję Europejską komunikatu pt. *Mapa Drogowa 2050 w kierunku budowania gospodarki niskowęglowej*, w którym zaprezentowano efektywną kosztową drogę dojścia do redukcji emisji gazów do poziomu 80-95% w stosunku do roku 1990, a w energetyce 93-99% redukcji. Staje się niezbędne określenie dla Polski ambitnego celu w polityce klimatycznej tj. **co najmniej ograniczenie w roku 2050 emisji o 80% w stosunku do roku bazowego. Oznacza to zmniejszanie emisji gazów cieplarnianych do poziomu 100 mln ton/rok.**
3. Zaprezentowanie zasadniczo odmiennego modelu rozwoju energetyki. Kontynuowanie tradycyjnego kierunku z dominacją dużych elektrowni silnie powiązanych z kopalniami, może oznaczać spowolnienie wdrażania oszczędzania i poszanowania energii, wolniejszy rozwój odnawialnych źródeł energii, a także opóźnienie wdrażania rozwiązań innowacyjnych. Niezbędne staje się odejście od tradycyjnego systemu **ku dominacji energetyki rozproszonej, z jednoczesnym tworzeniem warunków do rozwoju energetyki odnawialnej** poprzez coraz powszechniejsze stosowanie nowych prostych technologii produkowanych przede wszystkim w naszym kraju. **Sekwencja działań w energetyce na najbliższe 20 lat to maksymalizacja oszczędzania energii oraz rozwój OZE z poziomem co najmniej 30-35% udziału w energii finalnej w roku 2030** z budowaniem małych lokalnych, hybrydowych systemów energetycznych wykorzystujących inteligentne sieci. Energetykę gazową należy traktować jako technologię przejściową a jednocześnie zabezpieczającą rozwój OZE.

4. Przedstawienie zasadniczego zagrożenia dla ograniczenia emisji gazów cieplarnianych jakie wynika z niekontrolowanego rozwoju transportu zwłaszcza drogowego. Obecne prognozy pokazują zasadniczy wzrost emisji gazów cieplarnianych w perspektywie roku 2030 szacowany nawet na 50-60% w stosunku do roku 2005. W nawiązaniu do tego zagrożenia **niezbędnym staje się wprowadzenie działań służących spowolnieniu wzrostu transportochłonności i energochłonności oraz emisji gazów cieplarnianych, a także prowadzenie długofalowej polityki w kierunku zrównoważonej mobilności.** Sekwencja działań w transporcie powinna przede wszystkim polegać na racjonalizacji potrzeb transportowych, promowaniu transportu niezmotoryzowanego i szynowego, a w miastach publicznego oraz maksymalizacji wykorzystania istniejącej infrastruktury modernizując ją i zasadniczo poprawiając zarządzanie ruchem. Budowa nowej infrastruktury powinna być rozwiązaniem ostatecznym a nie priorytetem.
 5. Zasadnicze rozszerzenie w dokumencie zagadnień dotyczących adaptacji do zmian klimatu. **Coraz silniejsze i występujące w coraz większej liczbie ekstrema pogodowe wymagają już podejmowania działań.** Nie można tego odsuwać w czasie. W szczególności dotyczy to takich wrażliwych obszarów jak gospodarka wodna, rolnictwo, turystyka, a także tereny nadbrzeżne oraz duże miasta.
-

UZASADNIENIE

Wprowadzenie

1. Powstanie Strategii podejmującej próbę integracji problematyki zaspokojenia potrzeb energetycznych z zagadnieniami dotyczącymi właściwego gospodarowania środowiskiem przyrodniczym uznać należy za istotną i potrzebną. Zbyt często bowiem dokumenty strategiczne reprezentują tzw. interes resortowy czyli dotyczą problematyki, za którą jest odpowiedzialny określony minister. Jednak sam fakt połączenie tych dwóch kluczowych dla rozwoju kraju i interesu przyszłych pokoleń zagadnień jakim jest energetyka i gospodarowanie środowiskiem nie oznacza, że zostały one ze sobą zintegrowane w duchu zrównoważonego rozwoju. Kluczowym w tej kwestii jest rozumienie tego pojęcia. W potocznym rozumieniu chodzi o kompromis pomiędzy racjami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi. W takim podejściu nie są brane pod uwagę ograniczenia wynikające ze skończoności Ziemi jako planety, ograniczoności dostępności zasobów oraz limitu wielkości odprowadzanych zanieczyszczeń wynikające z zapewnienia prawidłowego funkcjonowania systemów podtrzymujących życie na Ziemi (np. klimat globalny) czy zagwarantowanie dostarczania gospodarce i społeczeństwu usług ekosystemów. Nieostrzegana jest rola różnorodności biologicznej jako niezbędnej potrzeby dbania o informacje od poziomu genetycznego, przez gatunkowy oraz poziom ekosystemu, a na krajobrazie kończąc dla prawidłowego gospodarowania środowiskiem dzisiaj i w przyszłości. Często potrzeba ochrony różnorodności biologicznej nie może wykazać się bieżącym interesem gospodarczym czy społecznym, ale jej zachowanie warunkuje dbanie o możliwość zaspokajania potrzeb społecznych przyszłych pokoleń na takim samym poziomie jak bieżącego pokolenia (tzw. sprawiedliwość międzypokoleniowa). Niestety w omawianym dokumencie Strategii problematyka gospodarowania zasobami i ochrona środowiska sprowadzane są co najwyżej do zapewnienia wysokiej produktywności zasobów oraz minimalizacji oddziaływania na środowisko. Nie są brane pod uwagę ograniczenia i limity

środowiskowe, chociaż to one powinny wyznaczać ramy rozwoju energetyki (a także innych sektorów). Uwzględnienie limitów środowiskowych prowadziłoby do rozważenia zmiany zachowań odnośnie korzystania z energii, znacznego wzrostu zainteresowania zarządzaniem popytem na usługi energetyczne, poszanowaniem energii i rozwojem odnawialnych źródeł energii jako mniej zagrażających środowisku. **Podsumowując, dokument jedynie formalnie integruje działania w zakresie energetyki i środowiska. Co więcej, nie został on przygotowany zgodnie z art. 5 Konstytucji RP oraz przedstawione w nim rozumienie zrównoważonego rozwoju nie odpowiada definicji zapisanej w Ustawie o ochronie środowiska.**

Diagnoza

2. Podstawą do sformułowania dobrej strategii jest właściwa i obiektywna diagnoza obszaru, którego ona dotyczy. **Diagnoza dotycząca energetyki została sformułowana nieobiektywnie z pozycji lobby węglowo-energetycznego zdominowanego przez wielkie, państwowe korporacje pionowo skonsolidowane.** Największe kontrowersje budzi stwierdzenie „*Proces ograniczania oddziaływania sektora energetyki na środowisko nie powinien wiązać się z potrzebą dokonywania zmian w energy mix oraz nie powinien oddziaływać negatywnie na ceny energii dla odbiorców końcowych i powodować obniżenia konkurencyjności krajowej gospodarki*”. Stwierdzenie to oznacza, że ochronę środowiska można realizować jedynie pod warunkiem nie dokonywania żadnych zasadniczych zmian w sektorze energetycznym. Ponieważ jednak niemożliwe jest realizowanie wysokich wymagań środowiskowych bez zasadniczych zmian w energetyce, zatem nie należy jej realizować mimo jasno określonej w tym zakresie polityki UE oraz wymagań stawianych przez strategiczne dokumenty krajowe. Autorzy dokumentu proponują przysłowiową "kwadraturę koła". Drugim stwierdzeniem, które wyraźnie i nieuzasadnienie faworyzuje istniejący układ to: „*Polska energetyka była, jest i będzie w przyszłości oparta na węglu*”. Po trzecie ocenę działań związanych z poprawą efektywności energetycznej podsumowano w diagnozie stwierdzeniem, że efektywność została uznana za kierunek priorytetowy w przyjętej przez Radę Ministrów w listopadzie 2009 r. *Polityce energetycznej Polski do 2030 r.* Jednak w diagnozie tej nie wspomniano, że kierunek ten jest bardzo słabo realizowany. Najbardziej rażącym odstępstwem jest ustawa o efektywności energetycznej, która niedawno weszła w życie. Wprowadza ona mechanizm białych certyfikatów tylko na 5 lat tj. do roku 2016 mimo, że unijny *Pakiet energetyczno-klimatyczny* jest do roku 2020, a ww. polityka do roku 2030. Jednocześnie nie wprowadzono w niej obowiązku corocznej poprawy efektywności energetycznej dla administracji publicznej, mimo unijnych zaleceń co do jej wzorcowej roli w tym zakresie i silnych głosów ze strony przemysłu, ekspertów i organizacji ekologicznych wskazujących pozytywne skutki takiego zapisu w ustawie dla administracji państwa i gospodarki. Według Koalicji Klimatycznej obowiązek 1% poprawy efektywności energetycznej w okresie 5 lat dałby w perspektywie 15 lat korzyść rządu 2-3 mld złotych oszczędności w budżetach administracji publicznej. Szacunek ten nie uwzględnia korzyści z rozwoju rynku na usługi, materiały i urządzenia służące poprawie efektywności energetycznej. O faktycznym braku zainteresowania zwiększaniem efektywności świadczy także bardzo słaba realizacja *I Krajowego Programu Działań dotyczących efektywności energetycznej (I KPD EE)* i opóźnienia w przygotowaniu *II KPD EE* (termin wysłania do Komisji Europejskiej minął 30 czerwca 2011, tymczasem dokument jest jeszcze na etapie konsultacji międzyresortowych i społecznych).

3. Aby prawidłowo ocenić sytuację w energetyce trzeba zacząć od stwierdzenia, że jest ona trudna i złożona. W przeciwieństwie do innych, **sektor ten nie przeszedł restrukturyzacji związanych ze zmianą systemu politycznego i gospodarczego w Polsce na przełomie lat 80-tych i 90-tych. Chroniony w różny sposób przez państwo, pozostał zacofany i wymaga zasadniczych reform. Oznacza to konieczność podjęcia strategicznych decyzji i ich konsekwentne realizowanie przez następnych kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt lat niezależnie od rządzących partii politycznych.** Te decyzje nie mogą być dłużej odsuwane w czasie. Dzisiejszą sytuację sektora energetycznego można opisać w następujących stwierdzeniach:
- ◆ podstawowym problemem polskiej energetyki jest jej niska wydajność (produktywność) oraz niska efektywność wykorzystania (użytkowania) energii. Intensywność energetyczna gospodarki była w 2008 roku 2,3-krotnie mniej korzystna niż średnia UE27 (wg EUROSTAT-u). Tymczasem zgodnie z szacunkami Fundacji na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, potencjał oszczędzania energii w Polsce do roku 2020 wynosi 26,8 TWh/r w energii elektrycznej i 512,9 PJ/r w paliwach i innej energii¹;
 - ◆ na funkcjonowanie sektora niekorzystnie wpływa brak regulacji oraz niepełna lub zła regulacja. Rynek energii jest zdominowany przez państwowe, skonsolidowane korporacje energetyczne. W sektorze energetycznym, szczególnie w jego części sieciowej, nadal funkcjonuje kultura monopolu, a nawet urzędu;
 - ◆ bardzo słabo zdywersyfikowane są źródła paliw i energii, z nadal dominującą pozycją węgla w produkcji energii elektrycznej sięgającą 90%;
 - ◆ polska gospodarka ma bardzo wysoką emisyjność – wg Europejskiej Agencji Środowiska, sięgającą prawie 1,5 kg CO_{2eq}/EUR PKB rocznie. Jest to efekt niskiej efektywności wytwarzania energii elektrycznej (sprawność ok. 35% przy możliwościach sięgających 50%) i dominacji węgla zwłaszcza brunatnego w jej wytwarzaniu. W konsekwencji koszty zewnętrzne produkcji energii elektrycznej w Polsce są najwyższe w UE i wynoszą 5-18 eurocent/kWh przy średniej unijnej 1,8-5,9 eurocent/kWh;
 - ◆ niska dynamika rozwoju odnawialnych źródeł energii, mimo, że potencjał energetyki odnawialnej jest znaczący. Przy dzisiejszym poziomie techniki szacuje się go na 46-procentowy udział w energii pierwotnej. Potencjał ekonomiczny na rok 2020 jest szacowany na blisko 22% energii finalnej. Obecnie Polska wykorzystuje ok. 20% tego potencjału;
 - ◆ stan infrastruktury energetycznej w Polsce nie pozwala na realizację potrzeb funkcjonalnych i wymagań odbiorców. Znaczne zaniedbania w wytwarzaniu, dystrybucji i przesyłach zwłaszcza energii elektrycznej objawiające się bardzo przestarzałym majątkiem wytwórczym (40% mocy ma 40 lat lub więcej). Sieci elektroenergetyczne są w złym stanie technicznym wynikającym z daleko posuniętej dekapitalizacji i wyniszczenia technicznego;
 - ◆ zmiany w sektorze transportu doprowadziły do nadmiernej przewagi samochodu kosztem innych środków transportu, co doprowadziło do dużego wzrostu zużycia

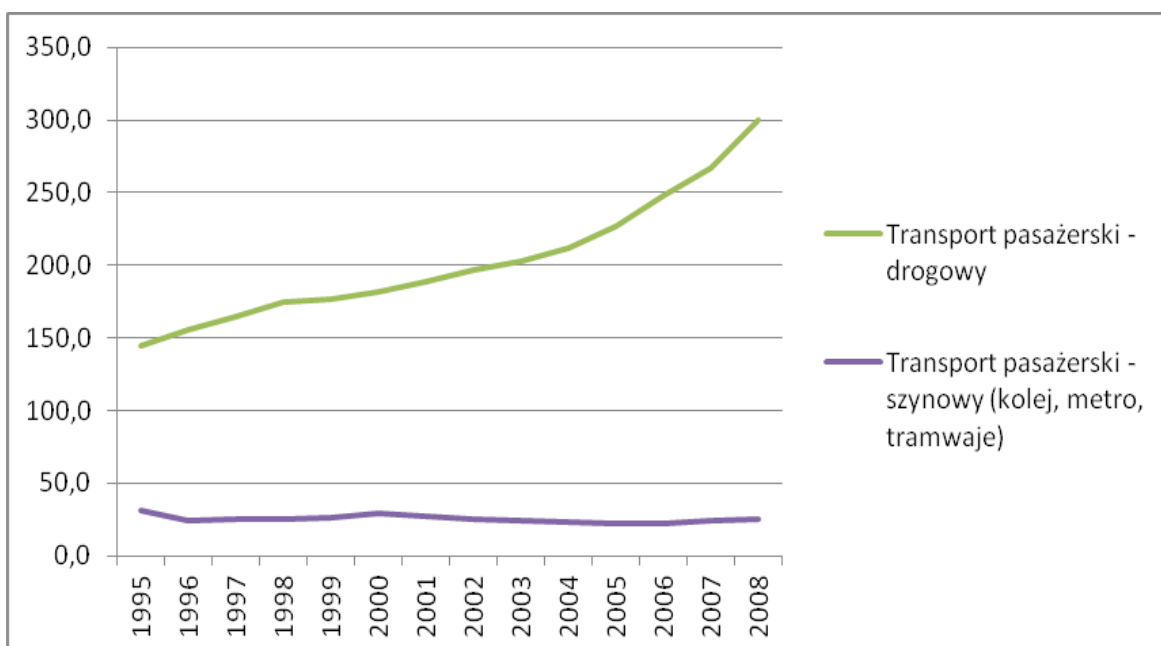
¹ *Raport. Potencjał efektywności energetycznej i redukcji emisji w wybranych grupach użytkownika energii. Droga naprzód do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego.* Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnośląski, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, INFORSE, European Climate Foundation, Katowice 2009.

paliw transportowych. Sektor ten jako jedyny zanotował w okresie ostatnich dwudziestu lat znaczny, ponad 77% wzrost emisji gazów cieplarnianych².

4. Brak oceny prowadzonej polityki ochrony klimatu. Tymczasem działania podejmowane w jej ramach są zachowawcze i w dużej mierze niezgodne z polityką UE, a co ważniejsze z potrzebami świata. Zmiana podejścia Polski wpłynęłaby na modernizację państwa i poprawę efektywności wykorzystania zasobów. Jednocześnie nie odniesiono się do kilku kluczowych kwestii o istotnym znaczeniu dla prawidłowego gospodarowania środowiskiem. Są to:

- ◆ Oddziaływanie dynamicznie i w sposób niekontrolowany rozwijającego się w Polsce transportu drogowego i upadek transportu kolejowego oraz stagnacja w rozwoju transportu publicznego w miastach. W konsekwencji rozwoju infrastruktury drogowej następuje zasadniczy wzrost emisji zanieczyszczeń powietrza z pojazdów (wspomniane powyżej), postępuje fragmentacja krajobrazu oraz przecinane są istotne korytarze ekologiczne. Ignorowanie tego faktu zagraża wypełnieniu przez Polskę zobowiązań w zakresie ochrony klimatu (*Pakietu klimatyczno-energetycznego*) oraz degradacją przyrody i utratą różnorodności biologicznej. Poniższe rysunki obrazują sytuację w transporcie „przyjaznym” i „nieprzyjaznym” dla środowiska (rys. 1 i 2).

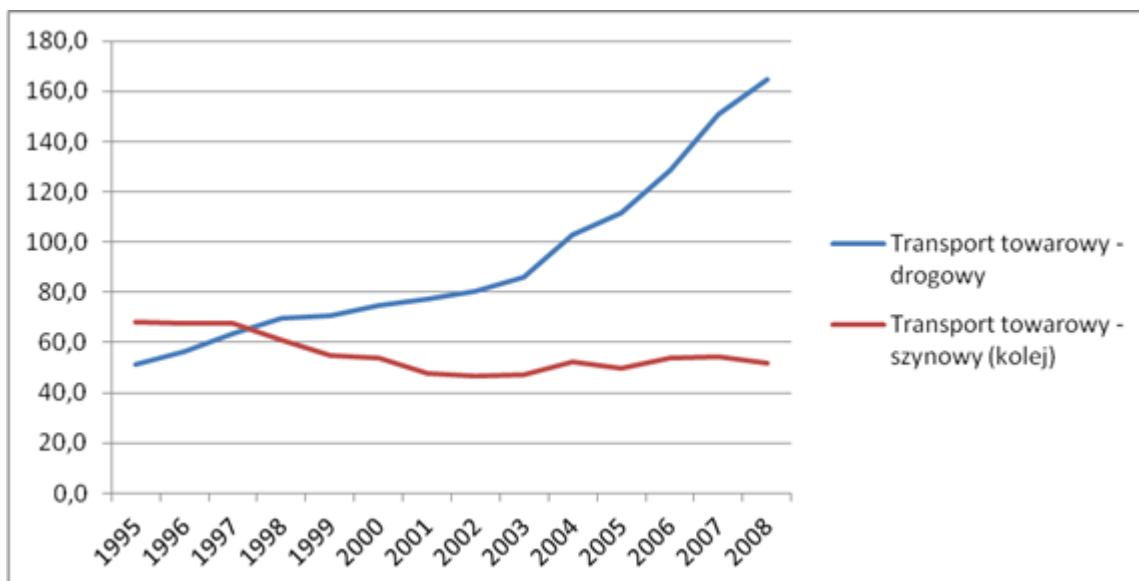
Rys. 1. Przewozy pasażerskie transportem drogowym i szynowym w Polsce w latach 1995–2008 (w mld pkm)

Opracowano na podstawie: *EU energy and transport in figures. 2006.* European Commission, Directorate-General for Energy and Transport in co-operation with Eurostat; *EU energy and transport in figures 2009.* European Commission, Directorate-General for Energy and Transport; *EU energy and transport in figures. Statistical pocketbook 2010.* European Commission.

² Krajowa inwentaryzacja emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych za rok 2006. Raport wykonany na potrzeby Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu oraz Protokołu z Kioto. Krajowy administrator systemu handlu uprawnieniami do emisji krajowe centrum inwentaryzacji emisji. kwiecień 2008

Rys. 2. Przewozy towarowe transportem drogowym i szynowym w Polsce w latach 1995–2008 (w mld tkm)

Opracowano na podstawie: *EU energy and transport in figures. 2006.* European Commission, Directorate-General for Energy and Transport in co-operation with Eurostat; *EU energy and transport in figures 2009.* European Commission, Directorate-General for Energy and Transport; *EU energy and transport in figures. Statistical pocketbook 2010.* European Commission.

- ◆ Ocena efektywności użytkowania zasobów przez poszczególne sektory i gałęzie gospodarki. Wspominano wcześniej o intensywności energetycznej gospodarki, która jest 2,3 krotnie mniej korzystna niż średnia UE27, ale także generalna produktywność zasobów wg Europejskiej Agencji Środowiska jest dwukrotnie niższa w Polsce niż średnia UE27, a cztery razy niższa niż najlepszy kraj w UE tj. Holandia. Produktywność zasobów ma ogromne znaczenie dla środowiska, ale także stanowi istotne potencjalne źródło wzrostu gospodarki bez wzrostu zużycia zasobów, czyli tzw. wzrost rozłączny. Jednak wykorzystanie tego potencjału jest zależne od polityki rządu, która w Polsce w zdecydowanie zbyt małym stopniu zachęca do efektywnych zachowań obywateli, jednostki administracji publicznej oraz przedsiębiorstwa w tym małe i średnie.
- ◆ Oceny stopnia rozwoju ekoinnowacyjności w Polsce, które mogłyby w istotny sposób wpłynąć na poprawę wskaźnika produktywności zasobów jak i przyczynić się do zmniejszenia wytwarzania i odprowadzania wielu zanieczyszczeń do środowiska, nie wspominając o budowaniu przewagi konkurencyjnej gospodarki. Niestety Polska należy do krajów, w którym zainteresowanie i rozwój ekoinnowacji jest wysoce niezadowolający. Jest ona jednym z trzech państw UE, które nie osiągają nawet połowy poziomu wskaźnika ekoinnowacyjności dla całej UE, a tenże jest trzykrotnie gorszy niż jego wartość dla najlepszego kraju jakim jest Dania. GUS przeprowadził badania w zakresie podejmowanych działań ekoinnowacyjnych³ przez przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 osób. Pokazały one, że innowacje takie wprowadziło ogółem w okresie 2006-2008 26,2% przedsiębiorstw przemysłowych i

³ Wg GUS innowacje przynoszące korzyści dla środowiska (eko-innowacja) to nowy lub istotnie ulepszony produkt (wyrób lub usługa), proces, metoda organizacyjna lub marketingowa które przynoszą korzyści dla środowiska w porównaniu z rozwiązaniami alternatywnymi.

15,5% przedsiębiorstw w sektorze usług (brane pod uwagę były zarówno innowacje przynoszące korzyści dla środowiska w okresie wytwarzania produktu jak i w okresie jego użytkowania/wykorzystywania). Innowacje przynoszące korzyści dla środowiska w okresie wytwarzania produktu wprowadziło 24,1% przedsiębiorstw przemysłowych, a w sektorze usług 12,7%, natomiast innowacje przynoszące korzyści dla środowiska w okresie użytkowania/wykorzystywania produktu odpowiednio 17,5% i 11,3%. Warto też zaznaczyć ocenę GUS co do porównania wdrażania innowacji w Polsce między okresami 2004-2006 i 2006-2008, które wykazało spadek zainteresowania nimi. W przemyśle wyniósł on 21,3% wobec 23,2% w latach 2004-2006, a w sektorze usług odpowiednio 15,6% wobec 21,2%. Jak widać z powyższych danych 75% przedsiębiorstw nie jest w ogóle zainteresowanych ekoinnowacjami.

- ◆ Ocena roli, wagi oraz ochrony usług ekosystemów. Znaczenie ekosystemów jest coraz bardziej dostrzegane, co stanowi istotną zmianę w podejściu do ochrony przyrody, a w szczególności różnorodności biologicznej. Niezbędnym wydaje się dokonanie takiej oceny w zakresie pełnienia takich funkcji jak:
 - i. Zabezpieczenie powodziowe.
 - ii. Zapewnienie odpowiedniej ilości oraz jakości wód dla celów produkcyjnych, konsumpcyjnych czy rekreacyjnych.
 - iii. Kształtowanie odpowiednich przyrodniczych warunków do rozwoju rolnictwa zarówno w sensie ilości i jakości jego produktów.
 - iv. Kształtowanie właściwego mikroklimatu zarówno w miastach jak i na terenach turystycznych, w szczególności o walorach uzdrowiskowych.
- ◆ Utrzymywanie w dobrym stanie przyrodniczych, w tym krajobrazowych, walorów służących rozwojowi turystyki i wypoczynku.
- ◆ Ocena skutków zmian jakie są wywołane zmianami klimatu globalnego dla Polski. Należy dowiedzieć się jaka jest skala zmian we wzroście ilości i nasilenia ekstremów pogodowych, takich jak: powódzie, susze, silne wiatry, fale upałów czy też występowanie okresów bezśnieżnych w zimie? Jakże wywołuje to skutki w gospodarce i jakie powinny być podjęte działania, w sytuacji nasilania się tych zjawisk z uwzględnieniem obecnego stanu bezpieczeństwa związanego ze zmianami klimatu?

Brak pełnej diagnozy w temacie ochrony środowiska, w tym przede wszystkim z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju ogranicza możliwość prawidłowego sformułowania strategii dotyczącej jego gospodarowania.

Strategia

5. Problem bezpieczeństwa energetycznego i polityki energetycznej jest wielowątkowy i tak powinien być formułowany, dyskutowany i realizowany. Nie może wynikać z doraźnych interesów politycznych czy też potrzeb kontrolowanych przez państwo korporacji energetycznych. Ta wielowątkowość winna wyrażać się przede wszystkim w:
 - ◆ myśleniu strategicznym. **Decyzje, które podejmujemy dzisiaj będą w zasadniczy sposób wpływać na wygląd sektora za 20, a nawet 40 lat.** Dlatego muszą uwzględniać kontekst globalny i wynikająca z niego konieczność ograniczania emisji gazów cieplarnianych. Punktem wyjścia do tworzenia polityki powinien być limit emisji

gazów cieplarnianych i do niego dobrany powinien zostać miks energetyczny, który zapewni pokrycie prognozowanych potrzeb w sposób najbardziej efektywny i społecznie korzystny. 9 marca 2011 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat pt. „Mapa Drogowa 2050 w kierunku budowania gospodarki niskowęglowej”, w którym zaprezentowano efektywną kosztowo drogę dojścia do redukcji emisji gazów cieplarnianych do poziomu 80-95% (w tym w energetyce 93-99% redukcji) w stosunku do roku 1990. Oznacza to obowiązek redukcji emisji w ramach UE o 40% do roku 2030 i 25% do roku 2020. Przewidywane jest tempo 1% obniżenia emisji rocznie w okresie 1990-2020, potem 1,5% rocznie do roku 2030 i ostatecznie 2% rocznie do roku 2050. Przyjęcie zaproponowanego kierunku oznacza dla Polski, że w ciągu 40 lat musi praktycznie zrezygnować z energetyki opartej na węglu.

- ◆ zaproponowaniu efektywnej drogi rozwoju sektora i wypełnieniu wymagań pakietu energetyczno-klimatycznego UE, w sposób, który będzie korzystny dla całej gospodarki i społeczeństwa, a nie tylko dla wybranych branż.
 - ◆ traktowaniu sektora energetycznego jako elementu całej gospodarki, a nie jej substytutu. Niezbędne zmiany w tym sektorze służyć powinny budowaniu konkurencyjności, tworzeniu nowych miejsc pracy oraz wspieraniu przedsiębiorczości. Powinno się położyć nacisk na to, aby zyski z działalności sektora pozostawały w kraju.
 - ◆ dokonaniu pełnej analizy kosztów rozwoju sektora energetycznego obejmującej zarówno koszty inwestycyjne, koszty eksploatacyjne wraz z kosztem i oceną dostępności kapitału, jak i koszty zewnętrzne. Rachunek ten musi obejmować także korzyści z redukcji emisji – m.in. w poprawie zdrowia społeczeństwa (i tym samym obniżeniu wydatków na ochronę zdrowia), zmniejszaniu kosztów uzdatniania wody, zmniejszaniu strat w rolnictwie i leśnictwie. Tymczasem prezentowany dokument jest skrajnie nieobiektywny. Wskazuje na możliwe negatywne skutki wykorzystywania różnych technologii OZE na środowisko, całkowicie pomijając szkodliwe skutki dla środowiska energetyki węglowej, gazu łupkowego i konwencjonalnego oraz energetyki jądrowej. Takie wyrywkowe przedstawienie informacji rodzi podejrzenie o celowe tworzenie odnawialnym źródłom energii „czarnego PR-u”.
 - ◆ silnym uwzględnieniu społecznych aspektów rozwoju sektora energetycznego takich jak: przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu, dostarczanie usług energetycznych o wysokiej jakości oraz budowanie postawy poszanowania energii.
 - ◆ kierowaniu się kryterium zrównoważonego rozwoju przy wyborze rozwiązań w zakresie energetyki (uwzględnianie interesów ochrony środowiska, przyrody i przyszłych pokoleń).
6. Obecnie Polska stoi przed ogromnym wyzwaniem – stworzeniem podwalin pod przyszły kształt energetyki. Kontynuowanie tradycyjnego kierunku, z dominacją dużych elektrowni silnie powiązanych z kopalniami, może oznaczać spowolnienie wdrażania oszczędzania i poszanowania energii, wolniejszy rozwój odnawialnych źródeł energii, a także opóźnienie wdrażania rozwiązań innowacyjnych. Niezbędne jest odejście od tradycyjnego systemu ku dominacji energetyki rozproszonej, z jednoczesnym tworzeniem warunków do rozwoju energetyki odnawialnej poprzez coraz powszechniejsze stosowanie nowych, prostych technologii: kolektorów słonecznych, mikrowiatraków, pomp ciepła, domów pasywnych, samochodów elektrycznych, mikrobiogazowni. To wymaga upowszechnienia zintegrowanych rozwiązań, takich jak:

dom energetyczny, gospodarstwo energetyczne, gmina energetyczna, miasto energetyczne, wspartych inteligentnymi systemami przesyłania i zarządzania energią oraz aktywnym udziałem użytkowników w zaspokajaniu potrzeb energetycznych. Ten kierunek zmian niesie ze sobą liczne korzyści, do których należą niższe koszty rozwoju energetyki i łatwiejsze wywiązywanie się ze zobowiązań ekologicznych oraz tworzenie wielu tysięcy miejsc pracy, w szczególności na terenach wiejskich⁴.

Znowu autorzy strategii z nie wyjaśnionych pobudek przyjęli założenie o nadrzędnej roli energetyki konwencjonalnej w stosunku do energetyki rozproszonej opartej na odnawialnych źródłach energii. Przykładem takich zapisów jest fragment: „w krajowym systemie energetycznym należy wykorzystywać zalety, jakie daje OZE dla wzrostu bezpieczeństwa energetycznego na tych obszarach, gdzie rozwój energetyki zawodowej napotkać może duże ograniczenia”⁵. Autorzy Strategii z góry zakładają, iż rolą źródeł odnawialnych jest uzupełnianie energetyki zawodowej i tam gdzie nie ma ograniczeń w jej rozwoju, ma ona pierwszeństwo nad OZE.

7. W *Alternatywnej polityce energetycznej Polski do roku 2030*⁶ (APE), przygotowanej przez Instytut na rzecz Ekorozwoju, proponuje się strategię promowania zrównoważonych rozwiązań. Po uwzględnieniu zarówno wyników prac nad APE, jak i obecnej sytuacji kryzysu finansowego, za najważniejsze w działaniach na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa przy równoczesnym utrzymaniu limitów emisji gazów cieplarnianych należy uznać:
 - ◆ zapewnienie odpowiedniego poziomu produkcji energii elektrycznej po 2015 roku;
 - ◆ spełnienie wymagań *Pakietu energetyczno-klimatycznego* do 2020 r. oraz stworzenia podstaw do dalszej redukcji gazów cieplarnianych na poziomie 80–95% do roku 2050;
 - ◆ zapewnienie usług energetycznych na wysokim poziomie na terenie całego kraju;
 - ◆ wykorzystanie sektora energetycznego do budowania przewagi konkurencyjnej polskiej gospodarki.

8. Biorąc pod uwagę obecną sytuację oraz wyzwania w perspektywie zarówno najbliższych kilkunastu lat, jak i do roku 2050, polityka energetyczna Polski powinna przede wszystkim stawiać na:
 - ◆ **znacznym wzroście efektywności**, który można osiągnąć bardzo szybko, przede wszystkim w wyniku: zmniejszenia zużycia ciepła, wzrostu efektywności energetycznej i zasadniczej poprawy sprawności wytwarzania oraz przesyłania energii elektrycznej i ciepłej, a także zwiększenia sprawności wykorzystania energii przez odbiorców końcowych (np. przez pełne wprowadzenie białych certyfikatów). W perspektywie do roku 2030 należałoby powołać Fundusz Efektywności Energetycznej i Energii Odnawialnej, zastosować komercyjne instrumenty rynkowe (np. *Performance Contracting*), przeprowadzić szeroką kampanię edukacyjno-

⁴ Popczyk J., *Energetyka rozproszona na rzecz klienta – rynku – pakietu energetyczno klimatycznego*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2010.

⁵Strategia BEiŚ, s. 31.

⁶ *Alternatywna polityka energetyczna Polski do 2030 roku. Raport techniczno-metodologiczny*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2009.

informacyjną, zmiany w edukacji i szkoleniach zawodowych oraz znowelizować prawo budowlane. Prawo budowlane musi zostać dostosowane do wymagań dyrektywy EPBD 2010/31/UE, zgodnie z którą wszystkie nowe budynki po roku 2020 mają być prawie zero energetyczne. Przedstawiony dokument w ogóle nie uwzględnia tych obowiązków, tymczasem należałoby przewidzieć strategię dochodzenia do tego celu np. poprzez zwiększenie wymogów zużycia energii w budownictwie do 50 kWh/m²/rok w roku 2015 i 25 kWh/m²/rok w roku 2020. Obecna norma dopuszczalnego zużycia energii w nowych budynkach oddawanych do użytku w Polsce wynosi 90-120 kWh/m²/rok. Wzrost efektywności energetycznej wpływa na tworzenie miejsc pracy, rozwój przedsiębiorczości (przy niskich kosztach inwestycyjnych i braku kosztów eksploatacyjnych) oraz cieszy się znacznym poparciem społecznym. Program głębokiej termomodernizacji budynków mógłby przynieść 344 000 nowych miejsc pracy netto;

- ◆ **pobudzenie rozwoju OZE jako podstawy energetyki rozproszonej.** Przy odpowiednich warunkach prawnych znaczący rozwój OZE może się dokonać w ciągu dwóch lat. Oprócz korzyści wynikających z rozwoju energetyki rozproszonej i ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, rozwój OZE przynosi kolejne nowe miejsca pracy, stymuluje rozwój przedsiębiorczości przy dość wysokich kosztach inwestycyjnych i dość niskich kosztach eksploatacyjnych oraz również cieszy się bardzo dużym poparciem społecznym. Pobudzanie rozwoju OZE wymaga kontynuowania rozwoju wspierających mechanizmów finansowych oraz zdecydowanej likwidacji barier legislacyjnych. Szeroki rozwój energetyki odnawialnej mógłby w roku 2030 przynieść blisko 190 000 nowych miejsc pracy netto;
- ◆ **restytucję mocy** (nie wcześniej niż za kilka lat) przede wszystkim na bazie gazu. Za nie do przyjęcia należy uznać rozwój energetyki na bazie węgla brunatnego. Zastosowanie technologii wychwytywania i wtłaczania CO₂ do głębokich warstw geologicznych (ang. CCS) mogłoby znacznie ograniczyć emisję gazów cieplarnianych do atmosfery. To rozwiązanie mocno popiera Unia Europejska. Dzięki jej pomocy finansowej mogą powstać w Polsce dwie instalacje pilotażowe. Technologia CCS wywołuje jednak wiele kontrowersji, m.in. dlatego, że wymaga znacznej ilości energii, co obniża efektywność operacyjną wychwyty, przesyłu CO₂ rurociągami (niekiedy na znaczne odległości) oraz jego bezpiecznego składowania w głębokich warstwach geologicznych; w konsekwencji zmniejsza się konkurencyjność elektrowni. **Istnieje też konflikt między wykorzystaniem energii geotermalnej i technologiami zatłaczania i magazynowania CO₂. Rozwój CCS jest więc decyzją o charakterze strategicznym, grożącą utrwaleniem w krótkim horyzoncie czasowym uzależnienia polskiej energetyki od węgla oraz obciążoną ryzykiem, iż technologia ta okaże się ekonomicznie nieopłacalna.**
- ◆ **rozwój sieci elektroenergetycznych ze szczególnym uwzględnieniem dostosowania do potrzeb energetyki rozproszonej;**
- ◆ **zasadnicza zmiana polityki transportowej** – od zaraz należałoby wprowadzić działania służące spowolnieniu wzrostu transportochłonności i energochłonności oraz emisji gazów cieplarnianych, a także prowadzić długofalową politykę w kierunku zrównoważonej mobilności. Redukcja emisji w transporcie nie może sprowadzać się wyłącznie do poprawy efektywności energetycznej pojazdów;
- ◆ **energetyka jądrowa nie rozwiąże w wymaganym czasie podstawowych problemów energetyki w Polsce**, czyli zaspokojenia rosnącego zapotrzebowania na

energię elektryczną po 2015 r. oraz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych zgodnie z obecnymi (do roku 2020) i przewidywanymi na przyszłość zobowiązaniami UE. Energetyka ta w proponowanym kształcie nie będzie ekonomicznie uzasadniona, a na pierwszą elektrownię trzeba czekać 15–20 lat. Tymczasem autorzy Strategii zauważają, że „należy stwierdzić, iż odsuwanie w czasie działań służących zapewnieniu bezpiecznych dostaw energii elektrycznej godzi w interes ekonomiczny państwa, osłabiając jego gospodarkę, oraz – w sytuacjach wyjątkowych – może uniemożliwić wykonywanie państwu swoich funkcji na dużych obszarach kraju. Należy stwierdzić, iż do końca 2016 r. w pewnych warunkach może dojść do czasowych przerw w dostawach energii elektrycznej. Ryzyko wystąpienia takiego zjawiska wzrasta w okresach remontowania jednostek wytwórczych (np. w 2012 r. okres taki przypadnie w kwietniu), oraz w przypadku wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych”. Jasnym się staje, że energetyka jądrowa nie rozwiąże najpilniejszych potrzeb energetycznych naszego kraju.

Dodatkowo rozwój tego rodzaju energetyki generując wysokie koszty inwestycyjne i okołoinwestycyjne, ogranicza finansowanie rozwoju innych, tańszych rodzajów energetyki oraz poprawy efektywności energetycznej. Ponadto nie wpływa na rozwój firm krajowych, nie tworzy nowych miejsc pracy i nie zyskuje akceptacji społeczności lokalnych. Energetyka jądrowa spowoduje także transfer 80% korzyści z budowy i produkcji energii elektrycznej poza granice kraju (ze względu na brak krajowych technologii), natomiast w przypadku energetyki rozproszonej korzyści o podobnej wielkości zostałyby w kraju, służąc „doganianiu” przez Polskę krajów wyżej rozwiniętych. Nie wolno także pomijać wysokich nakładów na rozwój sieci elektroenergetycznych pozwalających na wyprowadzenie i dostarczenie energii elektrycznej do odbiorców i rezerwowe zasilanie tych elektrowni, gdyby skoncentrowana moc źródeł jądrowych pojawiła się w Polsce północnej. Przedstawione koszty 3-3,5 mln euro/MW są w ocenie wielu ekspertów i agencji ratingowych bardzo zaniżone. Po katastrofie w Fukushima ze względu na konieczność zastosowania dodatkowych drogich zabezpieczeń koszty te szacuje się na 7 mln euro/MW. Pamiętać trzeba, że Polska poniesie także koszty uczenia się. Zdaniem prof. Władysława Mielczarskiego należy liczyć się z kosztem rzędu 175 euro/MWh w przypadku energetyki jądrowej, w porównaniu do kosztów energetyki wiatrowej morskiej rzędu 100 euro/MWh. Nie jest jasne czy w wyliczeniu uwzględniono koszty budowy składowiska odpadów radioaktywnych i zamknięcie EJ. Podsumowując, koszty rozwoju energetyki jądrowej są nierównomierne w stosunku do korzyści i horyzontu czasowego, w którym ma zostać podłączona do sieci pierwsza elektrownia jądrowa. Koalicja Klimatyczna uważa, iż logiki leżące u podstawy rozwoju energetyki jądrowej po roku 2020 jest sprzeczne z zapewnieniem bezpieczeństwa dostaw energii w okresie 2012-2020. Koalicja zgadza się z autorami strategii BEiŚ, iż cyt: „dużo bardziej realnym, a przez to dużo większym zagrożeniem może okazać się ew. decyzja o zaprzestaniu kontynuowania programu jądrowego, w sytuacji, gdy poniesione zostaną duże nakłady finansowe. Aby zminimalizować takie ryzyko należy zrezygnować z kontynuowania programu rozwoju energii jądrowej w Polsce zanim rozpocznie się etap budowy elektrowni atomowej i przeznaczyć zaoszczędzone w ten sposób środki na działanie 4, 17, 18, 19, 20, 21, 28, 32.

Przygotowanie: Instytut na rzecz Ekorozwoju przy wsparciu PZS/CEE Bankwatch Network.

Redakcja: Sekretariat Koalicji Klimatycznej.

Stanowisko zatwierdzone przez wszystkich członków Koalicji Klimatycznej.

Koalicja Klimatyczna jest porozumieniem 22 organizacji pozarządowych. Jej misją jest wspólne działanie w celu zapobiegania wywołanym przez człowieka zmianom klimatu dla dobra ludzi i środowiska.

Członkowie Koalicji Klimatycznej: Fundacja Aeris Futuro, Fundacja Efektywnego Wykorzystania Energii, Fundacja Ekologiczna Arka, Fundacja Ekologiczna Ziemi Legnickiej Zielona Akcja, Fundacja EkoRozwoju FER, Fundacja GAP Polska, Fundacja Greenpeace Polska, Fundacja Na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Liga Ochrony Przyrody, Polski Klub Ekologiczny Okręg Dolnośląski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnośląski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki, Polski Klub Ekologiczny Okręg Świętokrzyski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Wielkopolski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Wschodnio-Pomorski, Stowarzyszenie Ekologiczne Eko-Unia, Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja, Społeczny Instytut Ekologiczny, WWF Polska, Zielone Mazowsze, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć.

Kontakt:

Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki, ul. Mazowiecka 11/16, 00-052 Warszawa
tel/fax. +48 22 827 33 70, mail: pkeom.org@gmail.com, www.koalicjaklimatyczna.org